

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-12>
УДК 353:351.82

Соболь Роман Георгійович,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент закладу вищої освіти кафедри публічної політики
навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: sobol_roma@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-3176-3807>

Бублій Максим Петрович,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент закладу вищої освіти кафедри управління персоналом та підприємництва
навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: mubliiy@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1060-6404>

Крамської Дмитро Юрійович,

кандидат економічних наук,
доцент закладу вищої освіти кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,
вулиця Кирпичова, 2, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: kramskoy2007@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-7964-4092>

Соболь Марія Романівна,

студентка 2 курсу економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вулиця Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
e-mail: maresobol@gmail.com <https://orcid.org/0009-0001-3584-4380>

ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті зроблено огляд сучасного стану управління регіональним розвитком. Виділено та проаналізовано основні тенденції соціально-економічного розвитку регіонів в Україні. Запропоновано загальне визначення управління регіональним розвитком як системи.

Як цитувати: Соболь Р. Г., Бублій М. П., Крамської Д. Ю., Соболь М. Р. Тенденції управління регіональним розвитком в Україні. *Державне будівництво*. 2024. № 1 (35). С. 166–178. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-12>

In cites: Sobol, R.G., Bublly, M.P., Kramskoi, D.Yu., Sobol, M.R. (2024). Trends of regional development management in Ukraine. *State Formation*, no. 1 (35), 166–178. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-12> [in Ukrainian].

© Соболь Р. Г., Бублій М. П., Крамської Д. Ю., Соболь М. Р., 2024

[This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Вирішення цих багатокомпонентних комплексних завдань викликає різноманітність наукових підходів до управління регіональним розвитком, широку палітру практичних заходів регіонального планування та управління, а також поширене використання в наукових дослідженнях схожих термінів: “регіоналізація”, “соціально-економічний розвиток територій”, “регіоналістика”, “політика регіонального розвитку” тощо. Усі ці обставини вимагають всебічного теоретичного дослідження та узгодження як понятійного апарату, так і концептуальних підходів до управління регіональним розвитком регіону.

Робиться висновок, що під управлінням регіональним розвитком звичайно розуміються дії держави, ціль яких - спрямований вплив на соціально-економічний, політичний, екологічний розвиток окремих територій. Відповідно, управління регіональним розвитком - цілеспрямований вплив держави на економічний розвиток окремих територій, у закордонній літературі визначається як регіональна економічна політика.

Ключові слова: регіональний розвиток, управління регіональним розвитком, механізм процесу регулювання, регіональна політика, регіоналізація, соціально-економічний розвиток територій, регіоналістика.

Постановка проблеми. Поетапний перехід до ринкових відносин потребує вироблення економічних, соціальних, організаційних та правових механізмів управління регіональним розвитком не тільки на державному рівні, а й на регіональному. Досвід управління розвитком в розвинених капіталістичних країнах свідчить про те, що ці механізми включають до себе централізоване державне та регіональне прогнозування, планування та регулювання соціально-економічних процесів.

Недоврахування регіональної специфіки та особливостей розвитку окремих територій супроводжується важкими політичними, економічними та соціальними наслідками і може поставити під загрозу існування самої держави. Саме тому останнім часом регіональні питання посідають все більш значне місце в програмах уряду.

Затяжна криза в Україні, яка виникла в наслідок пандемії коронавірусу та збройної агресії східного сусіда, призвела до падіння рівня життя багатьох соціальних груп населення, зменшення абсолютних обсягів випуску продукції в основних галузях матеріального виробництва, погіршення стану бюджетних сфер життєдіяльності суспільства, деградації природного середовища, зниження до мінімуму інвестиційної активності, зубожіння широких верств населення, загострення криміногенної обстановки.

Ліквідація негативних наслідків кризи потребує відновлення вертикальної структури виконавчої влади з опорою на регіон, який є невід'ємною частиною державної системи продуктивних сил та виробничих відносин. Саме на цьому рівні здійснюються повні цикли відтворення трудових ресурсів, основних та оборотних фондів, виробничих відносин.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процесі дослідження було узагальнено розробки видатних вчених, як Амосов О., Вакуленко В., Варналій З., Гавкалова Н., Спіфанов А., Зайцева Л., Сало І.

Проте, незважаючи на їх широкий спектр і не применшуючи вагомості й значущості внеску вказаних вчених, слід зазначити, що теоретичні та практичні аспекти управління регіональним розвитком досліджені недостатньо.

Зокрема, через відсутність системи ефективного планування та контролінгу процесів розвитку, місцевим органам державної виконавчої влади та органам місцевого самоврядування необхідно застосовувати комплексний підхід у процесі управління регіональним розвитком.

Віддаючи належне науковій і практичній значущості праць цих вчених, необхідно вказати на збереження певної невідповідності теоретичних напрацювань потребам сучасної практики управління регіональним розвитком.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних тенденцій управління регіональним розвитком в Україні та запропонування загального визначення управління регіональним розвитком території як системи.

Виклад основного матеріалу. Вирішення цих багатокомпонентних комплексних завдань викликає різноманітність наукових підходів до управління регіональним розвитком, широку палітру практичних заходів регіонального планування та управління, а також поширене використання в наукових дослідженнях схожих термінів: “регіоналізація”, “соціально-економічний розвиток територій”, “регіоналістика”, “політика регіонального розвитку” тощо. Усі ці обставини вимагають всебічного теоретичного дослідження та узгодження як понятійного апарату, так і концептуальних підходів до управління регіональним розвитком регіону.

Основою узгодження понятійного апарату повинно бути, на нашу думку, сприйняття окремої території як ланки національного соціально-економічного розвитку, на якій формуються основні концептуальні й стратегічні чинники суспільного розвитку. В цьому контексті необхідно визначити категорію управління регіональним розвитком як системи, яка в свою чергу виступає об’єктом впливу на неї держави.

Проблемам управління регіональним розвитком (або регіонального) розвитку, регіональній соціально-економічній політиці в сучасних наукових дослідженнях приділяється в останні роки чимало уваги, однак загальноприйнятих тлумачень багатьох термінів дотепер не існує [1–6].

Розвиток у гносеологічному аспекті розглядається як “спрямована, незворотна, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об’єктів” [6, с. 56]. Тільки одночасна наявність усіх трьох зазначених властивостей (визначальних ознак) виділяє процеси розвитку серед інших змін, адже зворотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій), відсутність закономірності притаманна випадковим процесам катастрофічного типу, а без спрямованості зміни не можуть накопичуватися і тому лишаються характерної для розвитку єдиної, внутрішньо взаємозв’язаної лінії.

Одним з визначень терміну “регіон” є наступне. Регіон - область, район, територія, частина країни, що відрізняються сукупністю природних або

історично сформованих економіко-географічних умов і національного складу населення [2]. Виходячи із цього визначення терміни регіон, район, територія будемо використовувати як синоніми.

У загальному дескриптивному плані регіональний розвиток – це розвиток будь-якого конкретного регіону, у політичному сенсі – це пошук шляхів розв'язання проблем регіональної нерівності, тобто пошук шляхів стимулювання розвитку найбідніших регіонів країни з метою зменшення розриву між багатими та бідними регіонами країни [4]. Існуючий підхід до формування визначення регіонального розвитку підтримується далеко не всіма країнами, більшість з яких виходить з того, що розвиток – це постійний процес, необхідний для всіх регіонів, а не виключно деяким з них, хоч і найменш розвинених. Так, наприклад, Канада, можливо, є єдиною країною в світі, яка має в своїй конституції положення про зменшення економічної нерівності між районами [1].

У той же час, реалізація політики економічного розвитку найбільш корисна найбіднішим регіонам, оскільки забезпечує для них прийнятний рівень життя та акцентування на раціоналізації цього процесу всередині країни.

Традиційно освоєні або високоосвоєні території поділяють на промислово-аграрні, сировинні, індустріальні та сільськогосподарські. З точки зору реформування їх можна поділити на ті, що адаптувалися до нових умов ринку, і ті, що не адаптувалися. Залежно від галузевої складової традиційно розвинені регіони поділяються на добувні та переробні. В окремих випадках виділяють також конверсійні території, на яких переважають підприємства промислового комплексу.

Залежно від міжрегіональних і міждержавних зв'язків територій вони можуть бути імпорто- або експорто-орієнтованими. У першому випадку це території, на яких розташовані підприємства, що виробляють продукцію на імпортованій сировині. Експорто-орієнтовані території – регіони, підприємства яких виробляють продукцію, що забезпечує власні потреби регіону та експортується за його межі.

Споконвічно при проведенні регіональної політики в західних країнах не обертали уваги на типи регіонів, що, як прийнято вважати, послужило однією із причин неефективності публічного управління регіонального розвитку територій на перших його етапах. Одним із прикладів невдач є підтримка бельгійської Валлонії, що здійснювалася з 1959 р., тоді як усвідомлення необхідності різних підходів до відсталих і депресивних районів з'явилося лише до 1966-1968 р.

Ще одна категорія регіонів, який оперують при реалізації регіональної політики, – давньопромислові. Ними вважаються райони, що профілюють галузі яких у силу науково-технічного прогресу й змін попиту втратили ринок збуту, стали збитковими й або повністю припинили виробничу діяльність, або перебувають у стадії стагнації. Частина давньопромислових регіонів є депресивними, при цьому чіткої границі депресивності не існує.

Оскільки найбільш ефективним способом подолання проблем давньопромислових районів є початок перетворення структури їхньої економіки ще в той період, коли положення регіонального господарства стабільно, у ряді країн давньопромислові райони включаються в сітки регіонів фінансового стимулювання незалежно від результатів аналізу соціально-економічних показників. Прикладами можуть служити Чехія й Німеччина [12].

У Нідерландах до відсталих проблемних територій (названими районами стимулювання) у другій половині 60-х рр. були додані давньопромислові райони з вуглевидобувною й вовняною промисловістю. Аналогічні зміни включення в райони стимулювання не тільки гірських аграрно-індустріальних територій, але й давньопромислових (у т.ч. з годинною промисловістю) – відбулися й у Швейцарії, хоча й на 10 років пізніше (в 1978 р.) [6].

В Угорщині давньопромислові регіони стимулювалися ще в соціалістичний період, а в другій половині 90-х років стали ділити області на 4 категорії: слаборозвинені зони, що приходять у занепад промислові райони, сільські райони й райони з високим рівнем безробіття.

Особливу категорію територіальних утворень – об'єктів диференціації політики становлять прикордонні регіони. Причому вони можуть бути як проблемними (правда, як і давньопромислові, що не завжди відрізняються гіршими соціально-економічними показниками), так і, навпаки, перспективними з погляду економічного росту. Проблемність або перспективність визначаються в основному характером сусідства: якщо немає можливостей для масштабного співробітництва, прикордонні райони стають периферійними й, отже, відстають від інших територій в економічному розвитку.

Самим яскравим прикладом бар'єра була границя між капіталістичними й соціалістичними країнами Європи. Тому в Німеччині незалежно від результатів розрахунків інтегрального показника в райони стимулювання включалася східна прикордонна зона, яка являла собою смугу шириною в 30-60 км уздовж границі з колишньої НДР та сучасною Чехією. Уперше вона була виділена у 1953 році у якості одного із ключових елементів федеральної регіональної політики як має особливо несприятливе економіко-географічне положення у зв'язку зі знаходженням на периферії ФРН і ЄС [2].

У 1971 році був навіть прийнятий спеціальний федеральний закон про стимулювання господарського розвитку прикордонної зони. До теперішнього часу ця зона з периферійної стала центральною, тому поступово вона повинна вийти, як така, з районів фінансового стимулювання. Скорочення розглянутої зони відбулося вже в 1991 р. за рахунок територій, які відрізнялися порівняно високим рівнем економічного розвитку. Більша ж частина колишньої прикордонної зони попадає в райони фінансового стимулювання на загальних підставах [2].

На іншій стороні границі – у Чехії – до 90-х рр. також здійснювалася підтримка прикордонних районів з капіталістичними Австрією й Німеччиною,

правда на найбільш розвинені центри в межах виділеної вузької прикордонної смуги спеціальне стимулювання не поширювалося. В 1991-1992 р. механізми підтримки прикордонних територій були поширені й на райони, суміжні з Польщею й Саксонією. З 1993 р. така підтримка була скасована – прикордонне положення з Німеччиною перетворилося з гальма в стимул розвитку, однак, як і в Німеччині, багато прикордонних територій потрапили до числа проблемних округів [2].

Протилежним прикладом – країни, прикордонні території яких виграли від вигідного сусідства зі США, є Мексика.

Крім відсталих, депресивних, давньопромислових і прикордонних регіонів об'єктами публічного управління стають наступні типи регіонів.

По-перше, найбільші агломерації, які зіштовхуються із транспортними, екологічними й іншими проблемами й у відношенні яких розробляються спеціальні програми децентралізації. У Франції було поставлене завдання обмежити чисельність населення Парижа, у Великобританії – Лондона, у Мексиці – агломерацій Мехіко, Монтеррея й Гвадалахари (у Мексиці план розвитку індустріальних центрів і промислових парків, яким приділялася важлива роль у політиці господарської децентралізації найбільших міст, був прийнятий в 1972 р., планувалося обмежувати ріст агломерацій і віддавати пріоритет середнім містам, що мають матеріальні й трудові ресурси) [6].

По-друге, території нового ресурсного освоєння, для яких звичайно розробляються спеціальні програми розвитку (прикладом таких територій є Амазонія в Бразилії, Гуаяна у Венесуелі, Східна Анатолія в Туреччині).

По-третє, північні райони (у Швеції, Канаді), суворі природно-кліматичні умови яких не дозволяють цим територіям існувати без спеціальної державної підтримки.

Слід зазначити, що представлені підходи до диференціації територіальних утворень не є вірними та можуть бути виконані лише для реальних цілей, для яких вони застосовані.

Слід підкреслити, що З. С. Варналій пропонує своє бачення диференціації територій [1]. На його думку, у будь-якій системі ознак і критеріїв слід розрізняти стратегічні та кризові зони.

До стратегічних напрямків автор відносить:

1. прикордонні регіони, особливо ті, які раніше не мали кордонів з іншими державами;
2. прибережні регіони, особливо з великими морськими портами та базами;
3. регіони, які визнають своєрідні геополітичні вагомості і в економіку яких завзято пробуджується закордонний капітал;
4. регіони, розташовані далеко від центру чи основної території держави;
5. регіони з дефіцитом сировини або екстремальними економічними умовами.

У цій систематизації дослідник керувався насамперед українськими реаліями, тому деякі її частини не можна переносити на умови інших країн.

З. С. Варналій вважає, що в тій чи іншій формі в усіх типах класифікацій слід виділяти так звані кризові зони [1]. До них відносяться території, що потрапили під руйнівний вплив природних або техногенних катастроф, регіони з великими соціально-політичними або військовими конфліктами, пов'язаними з частковим руйнуванням накопиченого економічного потенціалу або значною міграцією населення, а також регіони, в яких глибина економічна криза досягла меж, несумісних із підтримкою соціальної та політичної стабільності в регіоні.

Тому прихильники теорії регіонального відтворення пропонують у територіальному устрої держави враховувати такі регіональні структури:

1. регіональний устрій, що відображає територіально-адміністративний устрій кожного суб'єкта регіону;

2. об'єктивна необхідність формування багаторівневої системи адміністративно-територіальних одиниць впливає зі специфіки розселення населення та складності державного управління регіональним розвитком на значній території держави;

3. структура, створена відповідно до економічного районування на основі територіального поділу праці;

4. території цієї структури мають певну спеціалізацію в єдиному процесі суспільного відтворення та свої специфічні характеристики;

5. регіональний устрій, який відповідає критеріям національно-державного устрою та визначає кількість рівноправних суб'єктів регіону відповідно до Конституції;

6. регіони виконання регіональних комплексних програм [7].

Таким чином, запропоновані підходи до диференціації територій, справедливі і можуть бути частково використані при розробці більш універсальної типологізації за умови, що запропоновані економічні чинники, будуть доповнені правовими, організаційними, політичними та іншими.

Але при цьому інвестиції в традиційні технології стають більш ризикованими (через насичення ринку), ніж у радикальні нововведення, очікуваний ефект від яких може бути дуже великим. Тому науково-дослідні роботи переорієнтовуються з короткострокових і неризикованих проектів на більше невизначені, але радикальні, що обіцяють появу нових можливостей економічного зростання окремих територій.

Надалі дифузія впроваджених у період депресії базисних інновацій супроводжується розмахом інновацій, що доповнюють, при переході економіки у фазу зростання. Стан турбулентності у механіці, відрізняється від стану стабільного зростання нестійкістю економічної структури, дестабілізацією цін, загостренням соціальних суперечностей [5].

Він характеризується зовнішньою хаотичністю й високою невизначеністю, але водночас досить сприятливий для впровадження принципово нових базисних технологій, здатних ввести економіку територій у нову фазу тривалого підйому.

Цей висновок має величезне практичне значення для прогнозування економічної динаміки й формування антикризової політики в сучасних українських умовах. Зокрема, у період депресії використання методів екстраполяції сформованих тенденцій є не тільки безглуздом, а й контрпродуктивним.

Завданням макроекономічного прогнозування в цей період є пошук нових технологічних, організаційних і соціальних можливостей для подолання депресії регіонів. В економічній політиці особливого значення набуває різка активізація інноваційної активності, що є необхідною умовою подолання депресії економічного й формування зростання.

При цьому використання техніки екстраполяції. В макроекономічному проблемі, прогнозуванні орієнтуючи саме економічну по собі створює політику на інерційне пристосування до спаду, що, у свою чергу, провокує поглиблення депресії і звужує можливості антикризової політики. Інший фундаментальний висновок стосується взаємозумовленості технологічних, організаційних соціальних змін, що вимагає системності й послідовності в економічній політиці.

Для пояснення механізмів інтеграції окремих інновацій у цілісних виробничо-технологічних комплексах й впливу соціально- економічного середовища на дифузю інновацій було введено поняття технологічної парадигми, що згодом трансформувалося в поняття техніко-економічної парадигми як безлічі керівних принципів, які стають загальноприйнятими для чергової фази розвитку [5].

Відповідно до цієї концепції депресія являє собою період невідповідності між новою техніко-економічною парадигмою, яка виникає, і сформованою інституціональною структурою. Подолання депресії розвитку окремих територій передбачає загальні зміни (пристосування) соціального плану й інститутів відповідно до умов технологічних зрушень що відбулися. Поряд з технологічними змінами перехід до кожної нової –техніко-економічної парадигми й, відповідно, вихід депресії до етапу економічного зростання включає формування:

- нових форм організації виробництва;
- нових навичок вмінь;
- нової структури сукупного продукту,
- інвестицій;
- структуру-що забезпечують нових типів інфраструктури;
- відповідні виробничі умови.

Щоб стати корисним інструментом публічного управління регіональним розвитком, методологія макроекономічного управління й прогнозування повинна враховувати періодичність фаз довгих хвиль, що характеризується в такий спосіб пошкваллення – зміна соціально-інституціональної структури; процвітання – успішне впровадження нової парадигми; рецесія занепад “старої”

парадигми, поява перших елементів нової як у дрібних інноваційних фірмах, так і в диверсифікованих старих; депресія – вичерпання “старої” парадигми при збереженні колишнього соціально-інституціонального механізму.

Останній стає бар'єром на шляху розвитку нової парадигми, що вдосконалюється за допомогою відповідних заходів економічної політики. Дослідження закономірностей довгострокового економічного розвитку окремих територій дали змогу узагальнити їх у теорії технологічних укладів – цілісних комплексів технологічно сполучених виробництв, періодичний процес послідовного заміщення яких визначає “довгохвильової” ритм сучасного економічного зростання [8].

У ході кожної структурної кризи світової економіки й депресії, що супроводжують процес заміщення домінуючих технологічних укладів відкриваються нові можливості економічного успіху.

Країни, які лідирували в попередній період, стикаються з проблемами девальвації капіталу та кваліфікації працівників у секторах технологічної системи, які водночас є застарілими, і водночас з країнами, які досягли успіху у створенні дивізій. Виробничі системи нової технологічної структури є магнітами капіталу, що вивільняється із застарілих виробництв. Щоразу зміна переважаючого технологічного укладу супроводжувалася серйозними змінами в міжнародному поділі праці та відновленням складу найбільш процвітаючих країн [9].

Технологічна структура, яка панує сьогодні, почала формувати повну систему відтворення в 1950-1960-х роках і стала технологічною основою економічного зростання після структурної кризи 1970-х років. Ядром цієї технологічної структури є мікроелектроніка, програмно-обчислювальна техніка та технології обробки інформації, виробництва засобів автоматизації, космічного зв'язку.

При всій невизначеності сучасного економічного розвитку та науково-технічного прогресу процес заміни технологічних укладів характеризується низкою стійких тенденцій, які можуть бути засновані на методології макроекономічного управління та прогнозування. Біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та інтегровані високошвидкісні транспортні системи є, швидше за все, ключовими рушійними силами нового технологічного порядку.

Набувають подальшого розвитку гнучка автоматизація виробництва, космічні технології, виробництво конструкційних матеріалів із заданими властивостями, атомна енергетика; Зростання споживання природного газу доповнюється розширенням сфери застосування водню як екологічно чистого джерела енергії. Відбудеться ще більша інтелектуалізація виробництва, перехід до безперервного інноваційного процесу в більшості галузей. Прогрес у технологіях обробки інформації, телекомунікаційних системах і фінансових технологіях призведе до подальшої глобалізації економіки та формування єдиного глобального ринку товарів, капіталу та робочої сили [10].

Уже йде формування новітнього технологічного устрою, і сьогодні формуються ті порівняльні переваги, які визначатимуть геополітичну конкуренцію в середині XXI століття. До визначальних факторів належать: охорона здоров'я населення, розвиток науки, можливості інформаційного середовища, здатність державного управління забезпечити розкриття творчих здібностей кожної людини, чистота навколишнього середовища та висока якість життя, розвиток важливих виробничо-технічних систем нового технологічного ладу [11].

Розуміння закономірностей та сучасного економічного розвитку окремих територій дає змогу виявити необхідні умови забезпечення економічного зростання, дотримання яких є обов'язковим в економічній політиці.

Зокрема, важливою особливістю нової технологічної системи став перехід до безперервного інноваційного процесу в практиці господарювання. Впровадження науково-дослідних робіт набуває все більшого значення за інвестиційними витратами і в наукоємних галузях перевищує витрати на придбання обладнання та будівництво.

Водночас зростає значення науково-технічного, інноваційного та освітнього управління, яке визначає рамкові умови науково-технічного прогресу.

Величезне значення впливу публічного управління науково-технологічного розвитку для забезпечення сучасного економічного зростання пояснюється об'єктивними властивостями інноваційних процесів:

- високий ризик;
- залежно від рівня розвитку загального наукового середовища та інформаційної інфраструктури;
- значна капіталомісткість наукових досліджень;
- вимоги до наукової та інженерної кваліфікації персоналу;
- необхідність правової охорони інтелектуальної власності.

Тому успіх тих чи інших компаній у глобальній конкуренції безпосередньо пов'язаний з державною науково-технологічною політикою країн, у яких вони розташовані.

У міру розвитку нового технологічного укладу в геополітичній конкуренції підвищується - значення науково-технічного прогресу, здатності до впровадження нових технологій.

Зростає роль людського фактора й організації творчої праці. Україна повинна гарантувати ці умови більшості громадян або буде відгороджена від глобального економічного зростання розривом, що збільшується, у рівні та якості життя, відтворенні населення, інтелектуального потенціалу й ризикує назавжди зникнути із числа самостійних суб'єктів світового економічного простору.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, підсумовуючи огляд теоретичних напрацювань, ми можемо сформулювати таке загальне визначення управління регіональним розвитком як системи. Регіональний розвиток – це процес спрямованого та

незворотного відтворення структури соціально-економічної системи регіону, а також внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків її елементів, яке відбувається під впливом певних суспільних закономірностей.

Так під управлінням регіональним розвитком звичайно розуміються дії держави, ціль яких - спрямований вплив на соціально-економічний, політичний, екологічний розвиток окремих територій. Відповідно, управління регіональним розвитком - цілеспрямований вплив держави на економічний розвиток окремих територій, у закордонній літературі визначається як регіональна економічна політика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 820 с.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети Київ: Наукова думка, 2006. С. 24.
3. Єпіфанов А. О., Сало І. В. Регіональна економіка. Навчальний посібник. Київ: «Наукова думка», 1999. 344 с.
4. Основи регіонального управління в Україні : підручник // авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2012. 576 с.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
6. Регіональна політика та вимоги ЄС: що потрібно зробити Україні. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/30/7158909/>
7. Регіональне управління : навч. посіб. / Л. М. Зайцева, С. М. Серьогін, Н. Й. Коніщева та ін. ; за заг. ред. док. економ. наук Л. М. Зайцевої. Дніпропетровськ, ДФ УАДУ, 2000. 240 с.
8. Семиноженко В. П., Данилишин Б. М. Новий регіоналізм. Київ : Наукова думка, 2005. 19 с.
9. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи : монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Г. М. Шумська та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. Харків : Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. 400 с.
10. Чаговець Л. А. Нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів у сучасних умовах // Сценарні моделі збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів : монографія / за ред. Т. С. Клебанова, О. В. Мозенкова. Бердянськ : Видавець Ткачук А. В., 2013. С. 6–70.
11. Що зараз відбувається з державною політикою відновлення громад і які питання треба врахувати. 2023. URL: <https://parlament.org.ua/2023/09/04/shho-zaraz-vidbuvayetsya-z-derzhavnoyu-politikoyu-vidnovlennya-gromad-i-yaki-pitannya-treba-vrahuvati/>
12. Europe 2020 – EU-wide headline targets for Economic Growth – European Commission. 2020. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-01-14-110-en-c.pdf>

Стаття надійшла до редакції 18.04.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 25.05.2024 р.

Sobol R. G.,*PhD in Public Administration,**Associate Professor of the Public Policy Department,**Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»,**V. N. Karazin Kharkiv National University,**4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine**e-mail: sobol_roma@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-3176-3807>***Bublii M. P.,***PhD in Public Administration,**Associate Professor of the Department of Personnel Management and Entrepreneurship,**Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»,**V. N. Karazin Kharkiv National University,**4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine**e-mail: mbublii@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1060-6404>***Kramskoi D. P.,***PhD in Public Administration,**Associate Professor, Department of Business Economics and International Economic Relations,**National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute",**2 Street Kirpychova, Kharkiv, 61002, Ukraine**e-mail: kramskoy2007@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-7964-4092>***Sobol M. R.,***2nd year student of the Faculty of Economics**of Taras Shevchenko National University of Kyiv,**60 Street Volodymyrska, Kyiv, 01033, Ukraine**e-mail: maresobol@gmail.com <https://orcid.org/0009-0001-3584-4380>***TRENDS OF REGIONAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN UKRAINE**

Annotation. The article reviews the current state of regional development management. The main trends of socio-economic development of regions in Ukraine are highlighted and analyzed. A general definition of regional development management as a system is proposed. The solution of these multi-component complex tasks causes a variety of scientific approaches to the management of regional development, a wide palette of practical measures of regional planning and management, as well as the widespread use in scientific research of similar terms: "regionalization", "social and economic development territories", "regional studies", "politics of regional development", etc. All these circumstances require a comprehensive theoretical study and coordination of both the conceptual apparatus and conceptual approaches to managing the regional development of the region.

It is concluded that the management of regional development is usually understood as actions of the state, the purpose of which is to influence the socio-economic, political, and ecological development of individual territories. Accordingly, management of regional development is the purposeful influence of the state on the economic development of individual territories, in foreign literature it is defined as regional economic policy.

Keywords: *regional development, management of regional development, regulatory process mechanism, regional policy, regionalization, socio-economic development of territories, regionalism.*

REFERENCES

1. Derjavna regionalna politika Ukriny: osoblivosti ta strategichny priority: monografiya (2007). Za red. Z. S. Varnaliya. Kyiv: NISD, 820 p. [in Ukraine].
2. Dolishniy, M.I. (2006). Regionalna politika na rubeji XX–XXI stolit: novi priority Kyiv: Naukova Dumka, 24 p. [in Ukraine].
3. Epifanov, A.O., Salo, I.V. (1999). Regionalna ekonomika: navchalniy posibnik. Kyiv: «Naukova Dumka», 344 p. [in Ukraine].
4. Vakulenko, V.M., Orlatiy, M.K. (2012). Osnovi regionalnogo upravlinnya v Ukraine: pidruchnik. Kyiv: NADU, 576 p. [in Ukraine].
5. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
6. Rehionalna polityka ta vymohy YES: shcho potribno zrobyty Ukraini. (2023). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/03/30/7158909/>
7. Zaytseva, L.M., Serohin, S.M., Konishcheva, N.Y. and other. (2000). Rehionalne upravlinnya: navch. posib.; za red. dok. ekonom. nauk L. M. Zaytsevoyi. Dnipropetrovsk, DF UADU, 240 s. [in Ukraine].
8. Semynozhenko, V.P., Danylyshyn, B.M. (2005). Novyy rehionalizm. Kyiv: Naukova dumka, 19 s. [in Ukraine].
9. Gavkalova, N.L. and other. (2013). Upravlinnya regionalnim rozvitkom: problemi ta perspektivi: monografiya. Charkiv: KNEU, 400 p. [in Ukraine].
10. Chahovets, L.A. (2013). Nerivnomirnist sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv u suchasnykh umovakh // Stsenarni modeli zbalansovanoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv: monografiya / za red. T.S. Klebanova, O.V. Mozenkova. Berdyansk: Vydavets Tkachuk A.V., 6–70. [in Ukraine].
11. Shcho zaraz vidbuvayetsya z derzhavnoyu politikoyu vidnovlennya hromad i yaki pytannya treba vrakhuvaty. (2023). URL: <https://parlament.org.ua/2023/09/04/shho-zaraz-vidbuvayetsya-z-derzhavnoyu-politikoyu-vidnovlennya-gromad-i-yaki-pitannya-treba-vrahuvati/>
12. Europe 2020 – EU-wide headline targets for Economic Growth – European Commission, (2020). URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-01-14-110-en-c.pdf>

The article was received by the editors 18.04.2024.

The article is recommended for printing 25.05.2024.